

Klimaatactieplan van Waternet

De opwarming van de aarde door het versterkte broeikaseffect en het daaruit voortvloeiende grilligere neerslagregime hebben Waternet ertoe gebracht zich - voor zover mogelijk - voor te bereiden op de gevolgen van die klimaatverandering. Daarnaast wil het watercyclusbedrijf uit Amsterdam een bijdrage leveren aan vermindering van de emissies van broeikasgassen. Waternet streeft naar een klimaatbestendige invulling van haar werkzaamheden in 2015 en een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2012. Daartoe is een actieplan opgesteld, met 31 concrete punten. Het klimaatactieplan 'Warmlopen voor klimaatverandering' is opgesteld samen met het middenkader van het bedrijf en kan daardoor rekenen op veel draagvlak.

Het debat over de klimaatveranderingen gaat inmiddels vooral over de vraag of de KNMI-scenario's (en de IPCC-scenario's waarop ze voortbouwen) binnen afzienbare tijd bijstelling behoeven. Het tempo van klimaatverandering lijkt zich namelijk te versnellen: gingen wetenschappers er tot voor kort nog van uit dat de Noordpool rond 2050's zomers ijsvrij zou zijn, nu wordt dit al rond 2013 verwacht. En de afkalving van ijs van de Groenlandse en West-Antarctische ijskap gaat veel sneller dan men tot voor kort voor mogelijk hield. De Commissie Veerman nam al een voorschot op een mogelijk snellere stijging van de zeespiegel. Uiteraard leidt dit tot debat, maar het welles/nietes stadium lijkt definitief voorbij. Omdat Waternet duurzaamheid hoog in het vaandel heeft staan, heeft het een klimaatbeleid ontwikkeld.

Klimaatverandering raakt het water op alle punten in de watercyclus. Om als Waternet alle diensten op het gebied van drinkwater, afvalwater en grond- en oppervlaktewater in de toekomst goed te kunnen blijven leveren, is aanpassing van het werk aan de klimaatverandering noodzakelijk. Duurzaamheid in de watersector impliceert niet alleen een aanpassing aan het klimaat (adaptatie), maar ook het leveren van een bijdrage aan het verminderen van de menselijke invloed op klimaatverandering. Dat kan door de emissie van broeikasgassen

te beperken (mitigatie). Ook al is de bijdrage van de watersector aan de uitstoot van broeikasgassen relatief klein (in Groot-Brittannië wordt een bijdrage van twee procent genoemd, in Frankrijk vijf procent, voor de Amsterdamse waterketen is een bijdrage berekend van twee procent¹⁾), er zijn wel degelijk redenen om te werken aan reductie. In de eerste plaats geldt de wet van de vele kleine beetjes. In de tweede plaats wil Waternet een voorbeeldrol voor de omgeving vervullen. In de derde plaats draagt het bij aan een positief imago en in de vierde plaats biedt het mogelijkheden om nieuwe werkerreinen te exploreren. Standaardaanpak en -oplossingen zullen vaak niet voldoende zijn om antwoord te geven op de klimaatvraagstukken. Innovatie is een belangrijke voorwaarde om dit voortvarend aan te pakken²⁾.

Ambitie en -doelstellingen

Waternet definieerde de klimaatambitie als volgt: op pro-actieve wijze zorgdragen voor een integraal klimaatbeleid in haar werkgebied voor de gehele watercyclus. Om die ambitie waar te maken, zijn drie doelstellingen geformuleerd:

- een klimaatbestendige invulling van de taken en verantwoordelijkheden van Waternet en betrokken gemeenten in de watercyclus in het werkgebied in 2015;
- een reductie van de uitstoot van broeikasgassen in de bedrijfsvoering van 50

procent in 2010 ten opzichte van 1990 en een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2012;

- actief bijdragen aan de klimaatdoelstellingen van partnerorganisaties, met name in het werkgebied, maar ook nationaal en internationaal.

Thema's

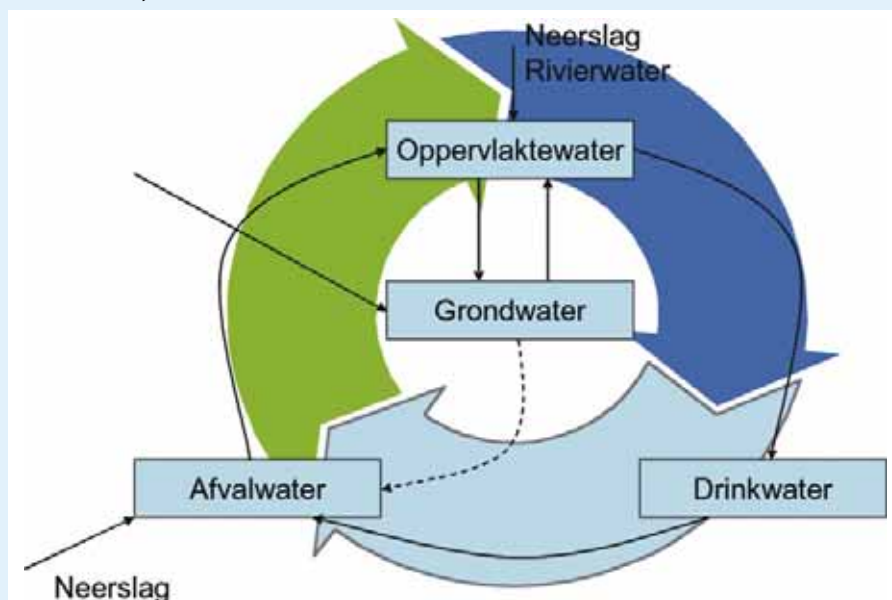
Waternet hanteert de klimaatscenario's van het KNMI niet als een absoluut gegeven, maar als een werkhypothese. Mogelijk moet deze hypothese in de toekomst dus worden bijgesteld (zie kader).

Het klimaatactieplan beslaat zes thema's die de gehele watercyclus omsluiten. De eerste vijf betreffen adaptatie, de zesde betreft mitigatie.

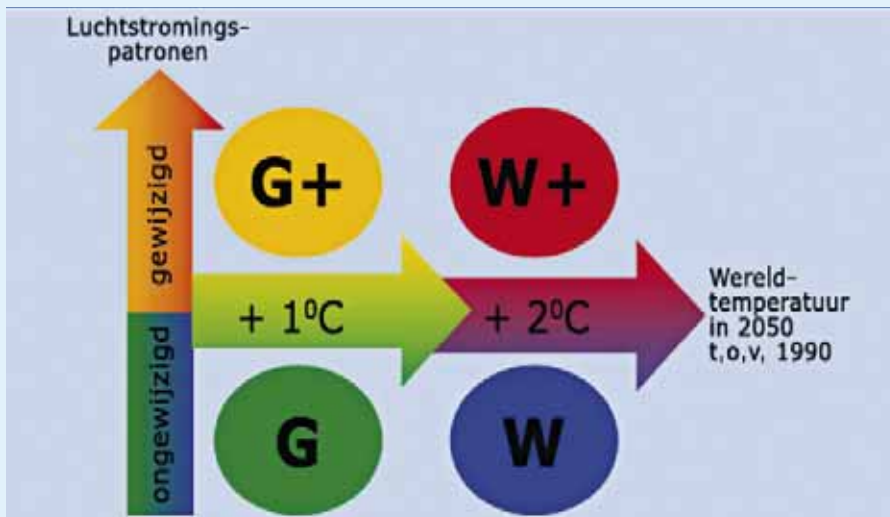
De zes thema's met de belangrijkste effecten van klimaatverandering zijn:

- waterkwaliteit
hogere concentraties ongewenste stoffen en micro-organismen in het oppervlaktewater in de zomer als gevolg van lage verdunning, met effecten op ecologie en drinkwaterwinning en een toename van problemen met algen;
- waterkwantiteit en waterkering
lagere beschikbaarheid van oppervlaktewater in de zomer door lagere afvoer van de Rijn, een problematische afvoer van water in de winter door meer neerslag en hogere afvoer van de Rijn en het dreigende bezwijken van veendijken door uitdroging in de zomer;

Afb. 1: De watercyclus.

Amsterdam heeft als doelstelling geformuleerd: in 2025 moet de uitstoot van kooldioxide 40 procent onder het niveau van 1990 liggen. De gemeenteraad heeft ook uitgesproken dat de gemeentelijke organisatie in 2015 klimaatneutraal moet zijn. Nederland hanteert als doel een emissiereductie van broeikasgassen van 30 procent in 2020 ten opzichte van 1990. De Europese Unie stelt zichzelf een doelstelling van 30 procent reductie in 2020 mits andere landen meedoen. Zonder die internationale afspraken gaat de Europese Unie voor een vermindering van 20 procent in 2020.

Afb. 2: De vier KNMI '06-klimaatscenario's.

- afvalwater
toename van de kans op falen van de regenwaterafvoer bij hoosbuien in de zomer, veranderingen in het zuiveringsproces door hogere temperaturen en een veranderende samenstelling van het afvalwater en het inklinken van de bodem in veenweidegebieden door droogte in de zomer;
- huisvesting en infrastructuur
verzakking van leidingen door inklinken van de bodem in veenweidegebieden door droogte in de zomer, toename van de schade aan funderingen en heipalen tijdens droogte en aan gebouwen door hevige regenbuien en overstromingen;
- natuur
verandering in flora en fauna als gevolg van klimaatverandering;
- uitstoot van broeikasgassen / energie uit water
bijdrage aan de uitstoot van broeikasgassen en duurzame energiewinning uit water, wind of zon.

Discussie tijdens de workshops.

Acties

Binnen elk thema zijn klimaatacties benoemd. Deze zijn zo concreet mogelijk gemaakt door het beoogde resultaat te vermelden, de trekker en betrokkenen te benoemen (ook externen), de aansluiting bij lopende acties te inventariseren en de vereiste capaciteit en financiën aan te geven die nodig zijn om het gestelde doel binnen de gestelde termijn te realiseren. Op deze wijze zijn in totaal 31 acties beschreven. Deze acties en projecten worden opgenomen in de jaarplannen van de relevante afdelingen en sectoren van Waternet. Een 'klimaatregiegroep' bewaakt het totale proces en treedt op als aanjager door te inspireren en te stimuleren waar nodig.

- waterkwaliteit
Vanuit de mogelijke consequenties van klimaatverandering voor de kwaliteit van oppervlaktewater zijn acties geformuleerd gericht op versterking van de brongerichte aanpak (zowel fysisch-chemisch, biologisch

als thermisch). Daarnaast wordt het lopende beleid tot diversificatie van drinkwaterbronnen, versterkt.

- waterkwantiteit
Inzet is enerzijds het realiseren van extra waterberging, anderzijds het voorzien in voldoende beschikbaarheid van oppervlaktewater in de zomer. Een ander speerpunt is het waterbeheer in stedelijk gebied: ook hier wordt gezocht naar mogelijkheden om water te bergen, zoveel mogelijk gerelateerd aan de behoefte aan extra buitenrecreatie mogelijkheden.

▪ afvalwater
Waternet gaat zich voorbereiden op meer neerslag in de zomer, om overstromings- en waterkwaliteitsrisico's (overlopende riolen) te beperken. De insteek is zowel technisch als communicatief (water op straat) van aard. Daarnaast wordt gezocht naar optimalisatie van de zuivering onder andere klimaatomstandigheden.

- huisvesting en infrastructuur
Waternet wil beter voorbereid zijn op de gevolgen van wateroverlast/overstromingen voor vitale infrastructuur: zowel preventief als reactief. Daarnaast wordt gekozen voor een actievere opstelling ten aanzien van ruimtelijke projecten binnen het werkgebied, met als doel te komen tot robuustere en klimaatbestendigere invullingen.

▪ natuur
De kennis van de gevolgen van klimaatverandering voor de beheergebieden moet vergroot worden, niet om het veranderingsproces tegen te gaan maar om het in goede banen te leiden. Het gaat zowel om kennis van afzonderlijke soorten als om kennis van het ecosysteem. Ook gaat Waternet beleidsmatig voor flexibeler doelen en normen in het natuurbeleid.

- mitigatie
De allereerste actie voor het thema mitigatie is het opstellen van een klimaatvoetafdruk voor de gehele bedrijfsvoering. In 2005 heeft Waternet al een klimaatvoetafdruk opgesteld voor de Amsterdamse waterketen: die gaf inzicht waar snelle en/of grote winst te behalen valt. Deze voetafdruk wordt nu uitgebreid tot het watersysteem en het hele werkgebied van Waternet. De uitkomsten zullen richting gaan geven aan de andere acties op het vlak van energiebesparing, eigen productie duurzame energie, koude/warmte-opslag en duurzaam gebruik van chemicaliën.

Jan Peter van der Hoek, Jan Koedood en Egbert Baars (Waternet)
Leo Joosten (ClimateChance)

NOTEN

- 1) Janse T. en P. Wiers (2006). Broeikasgasemissie vanuit de Amsterdamse waterketen. H₂O nr. 18, pag. 87-90.
- 2) Van der Hoek J.P., J. Hofman en T. van Someren. (2008). Innovaties in de watercyclus. H₂O nr. 9, pag. 16-17.